شاهد اول؛ امر امام ع به صوم کفاره حتی در روز عید

(13:14)

شما وسائل را نگاه کنید؛ روایاتی که تنها در وسائل آمده، در باب حرمت صوم عیدین. همچنین یک صحیحه بسیار ممتع خوبی که در فدکیه گذاشته‌اند. روایات و فرمایشات علماء راجع به حرمت صوم عیدین است. گمان من این است؛ آدم که مجموع ادله را ببیند این مراحل انشاء طولی، شاید نقطه انطلاقش برعکس شود. یعنی گاهی نقطه انطلاق انشاء طولی، از اقتضاء حرمت است. از وجود فساد و مفسده در یک امری است که طبیعی هذا الامر، با طبیعی آن مناسبت ندارد. طبیعی صوم اول شوال با طبیعی صوم تناسب ندارد؛ بلکه مناسبت صوم با طبیعی صوم اول شوال فسادی ایجاد می‌کند. چون طبیعی روز اول شوال اقتضای اکل و شرب دارد به مصلحت لزومی. این نقطه انطلاق می‌شود در ترسیم انشائات طولی. وقتی ادله را ببینیم، می‌بینیم پشتوانه محکم حرمت عیدین، همان اجماع است. و الّا در ادله و در روایات اینطور نیست. حتی مرحوم مجلسی می‌گوید لسان «لاینبغی ان یصوم العید» کراهت است ولی اجماع داریم که حرام است. ای مثلاً کسی که در اشهر حُرُم، قتلی کرده، دو روایت هست که -در آخر مرحوم مجلسی می‌فرمایند محل تأمل و اشکال است- باید دو ماه پی در پی کفاره قتل در اشهر حُرُم، روزه بگیرد. عرض می‌کند خب اینکه نمی‌شود!

بین اشهر حُرُم روز عید واقع می‌شود؛ حضرت فرمودند: واقع شود، «حق لزمه فليصمه»[1]. باید روز عید را روزه بگیرد. عده‌ای گفته اند نمی‌توانیم روز عید را روزه بگیریم؛ خلاف اجماع است. مرحوم محقق این روایات را رد کرده‌اند. می‌گویند اینها خلاف اجماع است. ببینید حتی در روایاتی برای کفاره که به این معنا است که می‌خواهم گناه را پاک کنم؛ با کار حرامی که اقتضای ابتدایی آن، فسادش است شما می‌خواهید گناه را پاک کنید؟! با ناپاک که نمی‌شود گناه را پاک کرد. اگر اقتضای اولی صوم سوم عید، فساد لازم الترک است، در مرتاب انشاء طولی، نقطه انطلاقش اقتضاء لزومی به ترک است، به حرمت است؛ اما شما بگویید کفاره گناه تو این است که همین روز عید را هم روزه بگیری؟! «حق لزمه فليصمه».

البته عرض کردم که شما باید همه سی-پنجاه روایت را مرور کنید و بعد در مجموع ببینید که ذهن شما به کدام طرف می‌رود. کدام طرف؟ اینکه نقطه انطلاق این انشائات طولی اقتضاء ذاتی مفسده در روز اول شوال است؟ یعنی اول حرمت بیاید و بعداً کم‌کم با جعل و ... تخفیفش بدهیم. ای نه، نقطه شروعش برعکس است؟ نقطه شروعش مثل سائر ایام است؛ بخاطر اینکه یک ماه روزه گرفته‌اند، تعظیم شعائر صوم این است که افطار کنند و بخاطر امثال اینها اقتضاء کرده که حرام باشد. «فقد اخطأ السنة» یعنی حضرت به امر سنت خودشان نهی کرده‌اند از اینکه این روز را روزه بگیریم.

علی ای حال این روایت از حیث دلالت بدوی در نظر جلیل مشکلی ندارد. دال بر این است که ثبوتا این «لیس بیوم صوم» ثابت می‌شود. فقط مسائل جنبی می‌ماند. اگر در مجموع استظهار از ادله و بعد از اینکه همه ادله را دیدیم، جانب این احتمالی که عرض کردم غالب شد؛ که صرف روز اول شوال بودن در فرض مشترک بین عالم و جاهل بودن، حرمت نیامده. اصلاً موضوع حرمت صوم عید، یک جزء الموضوعی دارد. البته این بحث با آن بحث اصولی که می‌گفتیم علم می‌تواند جزء الموضوع

بشود، تفاوت دارد. آن جا علم به حکم بود. جلوتر هم عرض کرده بودم. گاهی می‌گویی‌م معلوم الحرم‌ه حرام. معلوم النجاس‌ه نجس. آن اشکالات اصولی دور و ...می‌آمد. همان جا هم به این‌ها جواب می‌دادند. اما ما نحن فی‌ه این‌طور نیست. در مانحن فی‌ه همه قبول دارند. چون می‌گویی‌م معلوم الخمری‌ه نجس. کسی در این‌جا مشکلی ندارد. در اصول به این اشکالی نمی‌کنند. چون علم به موضوع، دخیل در ترتّب حکم است. هیچ اصولی در این مشکلی ندارد.

بنابراین به این صورت می‌شود: «معلوم الیوم بانه اول شوال یحرم صومه». خب این معلومی هم که در این‌جا می‌گویی‌م محضر شما روشن است. ما در مباحث‌ه می‌گویی‌م معلوم، و الّا معلومی که در این‌جا می‌گویی‌م یعنی علمی. نه این‌که حتما ًبه‌معنای معلوم باشد. و الّا اگر دو بیّنه هم شهادت بدهند که امروز روز اول شوال است، حرمت می‌آید. مقصودمان از معلوم، علمی است. یعنی متبیّن و ذو الحجّة. آن چه که امار‌ه بر آن قائم شده. به عبارت دیگر مرحل‌ه اثباتی آن پیش رفت. اگر این احتمال در مانحن بیایی و در اذهان شریفتان جا باز کرد، آن وقت به این روایت برمی‌گردی‌م. می‌گویی‌م خب پس باید این روایت را به این صورت معنا کنی‌م تا با آن جور در بیاید. یعنی از آن ظهور بدویش سراغ خلاف ظاهر برویم و برای روایت سدیری محمل بیاوری‌م.

---

[1] بحار الأنوار - ط دارالاحیاء التراث نویسنده : العلامة المجلسي جلد : ۱۰۱ صفحه : ۳۸۱

بازبینی #1
ایجاد شده 5 فوریه 2026 12:36:26 توسط ... .
به روزرسانی شده 5 فوریه 2026 12:37:04 توسط ... .